

СЕНТОМАШАНИН

Лист за просвету, привреду и остале народне потребе.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ.

на 1/2 годину 6 Кр.
на 1/4 године 3 »
на 1/8 године 2 »
Поједини бројеви 10 пот.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ЂОКА РАДУЛОВИЋ

Рукописи шаљу се на уредништво
а новац за претплату а огласе на
администрацију »Сентомашанин«
Неплаћена писма не примају се.
Огласи се рачунају по тарифи ако се
више пута уврћује рачунају се
јефтине.

Уређење наше автономije.

Када је изашао рескрипт од 11. јулија 1912. године којим се укидају неке одредбе наше автономije три странке наше, самостална, либерална и радикална изаслале су своје изасланике у Будимпешту, ту су решили изасланици тих странака, да се изабере извршни одбор, који је и изабрат. Да се и не каже задаћа тога одбора зна се, да му је задаћа, да поради на санирању повреда које су постигле нашу автономiju рескриптом од 11. јулија 1912. године.

Налик овој конференцији, била је загребачка конференција која је одржана 28. јануара 1899. године у Загребу на којој су донешене одлуке: 1. да се поднесе Његовом Величанству краљу представка у којој да се изнесу све повреде које су дотле учињене нашој автономiji; 2., да се изашаљу девет чланова угарском министру председнику ради дозволе сабора, који би се упустио у претрес организационог статута под условима, ако се даде гаранција, да се неће од стране владе никакве октројке чинити; и 3., изабрат је одбор да сачини представку а исти ти предстали су кр. угарском министру. Већ 31. марта видимо да је тај одбор предстао министру-председнику, коме је у име одбора разложио цел доласка покојни др. Илија Вучетић. Дакле, одбор овај одмах је почео радити. Извршни одбор српских народних странака у почетку развио је живу агитацију у питању укинућа наше автономije, али је постепено губио вољу за рад, а у последње време са свим ћути. Ми видимо да је гроф Тиса опуномоћио г. Др. Коњовића, да се распита како мисле да се уреди наша автономija?

Држимо да би извршни одбор српских странака требао да употреби ову згоду, те да се састане, утаначи, како мисли да се санирају, не само повреда од 11. јулија 1912. год., већ и пређашње, и како да се коначно уреди наша автономija, па да онда предстане угарском министру председнику, и изнесе своје и народне жеље, јер ако ћутимо не само да нећемо ништа успети, него нећемо ни знати како мисле они горе о уређењу наше автономije, па према томе не-

ћемо се умети ни равнати. Овако како сада радимо не вреди ништа. Из писања органа наших странака изгледа да се ни они међу собом не слажу, и да једне друге сумњиче. Српска народна радикална странка пориче добру вољу српској самосталној странци у уређењу наше автономije. Либерална странка тражи да се поврати стање пре рескрипта од 11. јулија 1912. године, а демократска странка не жели да се стање поврати које је владало пре њеног уништења. Као што се види, ни међу удруженим странкама нема споразума. Ми држимо да се о томе неби требало јавно разговарати, него би председник извршног одбора имао сазвати седницу одборску и расправити и расчистити питање наше автономije. Ово би се имало учинити што пре, јер ми видимо, да одгоре нешто намеравају, па треба да смо спремни, зато не оклевајмо!

Како смо извештени, неки чланови извршног одбора чекају, да у своје руке узме акцију српска самостална странка, али томе оклевању нема места, кад већ постоји извршни одбор. Народ с правом очекује од њега да одлучно ступи у обрану автономije и да приступи раду што пре и што брже.

Мода.

Што год се више пише против моде, она се све већма шири међу нама, а није ни чудо што је тако. Речима сви поучавамо наш народ, али примером нико. Бива, обично, да онај који устаје против моде, баш сам тера највећу моду. Заиђите у наш народ и почните с њим о приликама наши, видећете, да их он потпуно познаје. Зна он шта је узрок тешком животу, пропадању, исељавању и т. д., зна, али не може да отклони те узроке. Тако види он, да се силан новац троши на »крпе«, али не само да се у томе умерава, него све више и више троши. Наше девојке се у моди надмећу, а родитељи њихови у трошењу. Ништа лакше у нашу српску кућу не уђе од моде. У нашој и најсиромашнијој кући наћиће те »журнале« од моде, и одмах се по њима кроје и шију блузе. Напротив, нећете наћи ценовника од најновијих ратарских справа, нити поучних књига за ратаре. Ту не вољу ништа новог и

не радо ново примају. Појавили се нов плуг, нова сејалица или какво друго ратарско оруђе, неће га одмах, и први узети, али појавили се нова блуза, јакна, прва мора бити на његовој ћери, да се задовољи сујета њена. Наши родитељи не одвраћају кћери своје од моде, него је они још више шире, него што би то деца волела и хтела. Па је ли онда чудо, што је многи од наших мањих ратара остао и без куће.

Није код нас мода само у оделу. Имамо ми много моде, које нас упропашћују, и знамо ми да је то тако, али никако да их напустимо, већ се у свачем надмећемо. Дакле, не само у оделу него у свему. У светковању свечара, у сватови, у серсаму итд. Ако славимо крсно име, ту ти се по недељу дана пије. Ако женимо, једе се и пије се две три недеље. Узајмимо новаца да купимо бравца и јунца и вина, позовемо по села да то попију и поједу, да се »не баци«, а дуг нам оставе. Кад се јело и пило, сви су помагали, а кад треба одуживати онда зло! Па још ако дође до пропасти, онда му се сви они свете који су му у тањир замакали и чашу испијали. Док је било пуно буре, сви му пријатељовали, кад су га испразнили, сви му леђа окренули. У животу сваки дан имамо за ово примера, и нико да се на њима поучи, па да удари другим трагом, него сви један за другим. Ако се и појави који, да не чини тако, онда га осуђују, ма да знају да је овако боље него разбацивати.

Кад би хтели ове штетне обичаје искоренити, морали би друкчије, него до сада. Не вреди ту силна предавања само, него и примери. Они, који говоре да ово и овако не ваља радити, треба примером да покажу, да они то не раде. Шта вреди викати: уби нас мода! Оканите се моде! а овамо тај што виче, сам тера моду. Или шта вреди предавати и говорити народу против пића, а одмах после предавања здравити са вином!

Каже се, да наша интелигенција треба народ да поучава: радњи, штедњи и умерености у свему. Ја опет кажем, да то не вреди само речима, већ и примером и начином свога живота, јер иначе лако може народ да рече: врачу, исцели се сам!

Вести са стране,

Главна скупштина Народне Кредитне Банке у Сентомашу. У прошлој суботи 14. о. м. одржала је Народна Кредитна Банка под председништвом г. Др. Момира Павловића своју редовну главну скупштину. Искупио се врло леп број деоничара, који су извршили извештај управе једногласно узели на знање и своје поверење изразили на лепом успеху. Како је на дневном реду било избор 1 члана у управу то је једногласно изабрала госп. Стевана Л. Гаванског бившег власника нашег листа и одличног омладинца, и њиме добио још једну одличну spremну снагу. У надзорном одбору изабрати су г. г. Миливој Сивачки, Милан Каћански и Исидор Ивановић, редовне Исидора Николића и Драгољуба Стајића као заменике. Читамо овој младој Српској установи која је и до сада врло леп рад показала и у најкритичније време одржа и борбу тешкоће на новчаном пољу и карактер српског завода.

— **Забава.** Српска Читаоница у Турији приређује забаву са игранком и томболом у корист књижнице српске Читаонице, на Сретеније, у просторијама Драге Барачког.

Претукли невиног човека. У децембру месецу прошле године украдено је ноћу око 1500 круна из канцеларије електричног друштва у Ст. Бечеју. Сумња ја пала и на Јаноша Ленђела шефа канцеларије. Пограница полиција искала је из Пеште детектива те су јој послали Е. Кадара и још једног, који су 8. јануара стигли у Ст. Бечеј. Међу осумњеним, осим Ленђела, били су још и послужитељи Л. Ковач и А. Секе, али највећа са сумњом на Ленђела, кога су одмах позвали на одговор и који је порицо да је крив у проневери односно крађи. Но детективи му нису веровали, и пошаљу полицајског наредника Бахмана у Ленђелов стан да учини претрагу. Ленђела доведу у шест сати у полицију, ту му детектив рече, да има сведока да је он новац украо, и онда му кадар детектив свеже руке са кајишом и свеже њих са цеваницом, а да се неби могао маћи испод колена и лаката провуче једну оклагу, повали га на леђа, скине му ципеле и са морскачом шибао га је по табани! Кад се кадар уморио, заповеди полицајном нареднику Бахману да га овај туче. Пет шест пути поновили су ово нечовечно дело над невиног човеком. Детектив је добио извештаје званичне, да је Јанош Ленђел био кажњен због сличних преступа, али се испоставило, да то није овај Ленђел Јанош, него Јанош Ленђел из Сенте, те онда полу убијеног Ленђела пусте кући и наговорега да не тужи. Међутим целу ову ствар изнесе на јавност пештански лист «Аз Ешт», на основу чега је министар унутарњих послова одмах одредио истрагу и изаслао једног чиновника пограничне полиције у Ст. Бечеј да најстрожије ствар испита.

— **Морална сведожба талијанског краља.** Ис Напуља јављају, да је судбени сто, приликом састављања листе бирачке, решавао и молбу Грасе општине, која је тражила моралну сведожбу краља Виктора Емануила, на основу које би могао бити увршен у спи-

сак бирача, јер по изборном закону, нико не може без сведоже о владању међу бираче бити увршен. Хоће ли краљ вршити своје бирачко право, то је питање али његови поданици, неће да слише права свога караља, која они имају.—

— **Породична несрећа.** У Тоткомлошу живио је Шандор Матефи са Јустином Николић, и имали су једно јанбрачно девојче. Шандор је у последње време унао у рђаво друштво, и пијанчио је, за то га жена напусти и оде у Пешту у службу, а своју двогодишњу, ћерку остави код сестре. Дете је два дана за матером непрестано плакало, па се утече из куће и нађује мртву, кад се смрзла се од зиме. Кад се родила, она страшну смрт своје мајке, а и своју мајку, пукне из леворучне стране у главу и на месту остане мртва. Ова је последица пића!

Здравље.

Опечен човек опече најбоље је опечен, кад се метнути у слану воду. Болнови ће се одмах умањити и лакше ће опеклина зарастати, ако се не може опеклина загуруити у воду, треба намочити крпу у сланој води, па привити на опечено место.

Натечене руке Руке натекну код домаћица услед тога, што су час мокре, час суве, час у топлој, час опет у хладној води. Доктор Нимајер препоручује, да се натечене руке натру пре спавања лимуновим соком. Овај до душе гризе, али боље помаже од глицерина.

Алкохол у материјем млеку. Др. Гено је доказао властитим посматрањем, да алкохол прелази у млеко, па да може проузрочити тешке живчане болести, шта више да деца од млека, у ком има алкохола, могу умрети. Он захтева да се матере и дојкиње, које децу доје, сасвим уздржавају од сваког алкохолног пића.

Упозоримо на ово Српкиње матере, које доје децу и које држе дојкиње.

За домаћице.

Да млеко не загоре у варењу. Не сме се млеко никад преставити на ватру у суд, који је сасвим сув. Ако није било у њему пре воде, онда ваља суд пре поквасити водом, изручити и оцедити воду, онда усуги млеко.

Старе орахе освежити и дати им првобитни укус, може се тако постићи, ако се туре 6—7 сати у чисту мало посољену воду. Вода полагамо продре кроз љуску и од ње језгра набубри и толико се освежи, да се може и она горња и горка кожа ољуштити лако као и код младих ораха. Ораси се исто тако могу брже и за 1 сат освежити, ако се место хладне воде узме врућа вода.

Да рубље не смрзне. Да се рубље не смрзне, треба радити овако: У води, у којој ће се рубље последњи пут да пропере, треба растопити пуну шаку соли. Када се у тој води рубље пропере, оцеди и остави да се суши, нема опасности, да ће се ломити и пуцати, када се буде скидало, с ужа, плота или дрвећа.

Привреда.

О црвеној или штајерској детелини.

— Др. Ђорђе Радић —

Поред луцернске детелине, отпочели су наши пољопривредници да сеју на већим просторијама и ову црвену или штајерску детелину; али нити спремају за њу земљиште како треба, нити је сеју и негују као што треба, као што природа ове биљке захтева, па да донесе овај принос, који би она при бољој нези, могла и требала да донесе.

Ова детелина расте дивља свуда по ливадама, сенокосима, трављацима и т. д. а још пре неколико стотина година отпочеше је земљорадници сејати и нарочито неговати за исхрану нарочито млечне стоке, јер су у тој детелини пронашли велику пићну моћ. Дивља црвена детелина траје више година, а питома само две године, јер се треће године тако прореди, да је треба преорати и ту њиву другим усевом засејати, који ће после те детелине најбоље успевати, а то су обично стрнине.

Ову детелину зову и «брабантском детелином» стога, што је и у Брабанту исто тако много сеју, као и у Штајерској, где у оним питомих планинским пределима и 4—5 год. траје. И код нас би у планинским крајевима могла толико да траје, кад би се на њу, као у Швајцарској, више пажње обраћало. Па то ми је овим ретцима и циљ, да кажем како треба с том детелином поступити, па да и код нас дуже траје и већег приноса даје.

Земља на којој у опште стрнине добро рађају, а коју треба добро и подубље узорати, и која у себи има довољно кречних састојака, као што је то баш нарочито у планинским пределима случај, најбоља је за ову детелину, у влажнијим годинама бујно напредује и у песковитој иловачи, у годинама, кад је пролеће у почетку влажно, најбоље ће се ова детелина развијати и бокорити, док међутим неће за њу ваљати кад је месец април или мај, сув.

Земљиште одређено за црвену детелину треба као и за луцерку, добро више пута до сејања и што дубље преорати, од корова и травуљине добро очистити, а пред само сејање и добро је предрјати.

Што се љубре тиче, можемо земљиште одређено за црвену детелину двојачко љубрити: или ће мога љубрити с јесени, па љубре одмах и заорати, да заорано презиме, да унеколико у земљи сагоре, иструли,—или можемо већ пониклу детелину сагорелим ситним љубретом, «преко главе», љубрити; на овај начин можемо је љубрити посипањем пепелом ситним кречом или за тај посао куповним, јевтиним гипсом, а с јесени је најбоље љубрити упола сагорелим стајским љубретом, ово не само да најбоље љубри, него и дуже траје. «Преко главе» се овако љубри; кад детелина већ поникне и за неколико сантиметара порасте онда се изјутра рано, још за росе, посипа пепео, креч или гипс. Ово љубрење много упливише на бујнији пораст детелине али само за ову годину кад се посипа, па би се то морало сваке године понављати, докле год детелина траје; док јесење љубре стајским љуб-

ТУРИЈСКА ШТЕДИОНИЦА Д. Д. У ТУРИЈН.

ПОЗИВ

НА

IV. РЕДОВНУ ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

ТУРИЈСКЕ ШТЕДИОНИЦЕ Д. Д.

која ће се одржати 4. марта о. г. у 2 сата после подне у заводским просторијама.

Дневни ред:

1. Оверовљење присутних деоничара.
2. Извештај управе о раду у прошлој 1913. г. и поднашање закључних рачуна.
3. Извештај надзорног одбора.
4. Давање разрешнице управи и надзорном одбору.
5. Избор 3 члана у управу и надзорни одбор.
6. Избор 2 члана за оверовљење скупштинског записника.
7. Евентуални предлози.

Управа.

Рачун изравнања.

Дугује.

НА ДАН 31. ДЕЦЕМБРА 1913.

Потражује.

А К Т И В А		К	п	П А С И В А		К	п
Благајна 31. децембра 1913.		18913	71	Деоничарска главница		30000	—
Менице		410454		Резервни фонд		1576	52
Обвезнице		669		Улози на штедњу		130407	44
Разни дужн. по тек. рачуну		5049	55	Реесконт		278469	—
Трошкови при ос-				Разни веровниои		784	17
нивању	К 701.71			Чиста добит		3319	22
Отпис	К 72.47	652	24				
Намештај	К 1398.94						
Отпис	К 139.89	1259	05				
Непокретности		7558	80				
		444556	35			444556	35

Рачун губитка и добитка.

Дугује.

НА ДАН 31. ДЕЦЕМБРА 1913.

Потражује.

РАСХОД		К	п	ПРИХОД		К	п
Камата на реесконт		32684	52	Пренос из 1912. год.		13	79
Камата на улоге		6922	26	Камате на есконт. меница		34257	90
Пореза		1133	02	Провизија		14602	54
Пореза на улог		692	22	Разни приходи		78	08
Плате		2880	—				
Управни трошкови		1108	71				
Отпис од трошк. при осн.		72	47				
Отпис од инвентара		139	89				
Чист добитак		3319	22				
		48952	31			48952	31

У Тујији, 31. децембра 1913. год.

Мита Медурић с. р.
благајник.

Јован З. Медурић с. р.
предс. дник.

за књиговодство
Бока Радуловић с. р.

У П Р А В Н И О Д Б О Р:

Лазар Андрин с. р.

Милан Малетин с. р.

Здравко Малетин с. р.

Тома Медурић с. р.

Теофан Зеремски с. р.

Паја Медурић с. р.

Бука Бикић с. р.

Сава Милошчич с. р.

Са главним и споредним књигама сравњено и у реду нађено да је тачно.

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р:

Никола Мафашев с. р.

Сава Кишдобрански с. р.
председник.

Милош Зеремски с. р.

Власник Прва Сентомашка Штампарија Д. Д. у Сентомашу.